

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

99 Capitaneo[rum] (Haupt narren) Nole. Semetip[su]m non regere:
subditos no[n] gubernare: deu[m] p[rae] oculis no[n] h[abere]: sciam [et]
l[itte]ras [con]temnere: s[ecundu]m sanguinis nobilitate[m] ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

Capitaneorum

X nas: et sic feliciter perijt q̄dā p̄ p̄ritōe: de qua in Uitaspa. et alia q̄dam meretrici audies de misericordia dei p̄dicari: et q̄dā de fauore sp̄s: vt dicit Berson in ser. de sp̄sctō. Alij ex deuotōe cū aduertētia. Suadet frat̄ David talibz vt se cobibeant si sentiāt se inde sic grauari. De h̄ et Alex. et credo Bonauē. in materia de p̄ritōe/an possit esse nimia. Alij ex intentōe se castigāt vt statim dissoluant et sint cū Chriſto: illi stulti p̄dūt et corp⁹ et aiām: vt d̄t Nyder p̄cepto. v. ca. j. S. Alij p̄r excessum crapulose vite et luxuriose cit⁹ moriunt̄. Alij ex inspiratōe se occidūt: sic Sāson: et q̄dā ex feminis sc̄tis: vt d̄t Augu. Uide in Nyder.

Quinta nola est: occidere ferū/extinguere: suffocare natū/aut in utero. Quāta sit hec impietas/scelus et crimē: merito in hac extraneorum turba p̄numerādū: nemo est q̄ nesciat/nisi q̄ nature federa ignorat et p̄ prij sanguinis nō h̄z rōem: iugulare qd̄ genuisti. O fera pessima/et qd̄ grāde homicidiū: et h̄ grau⁹ q̄ aiām p̄dis pueri nondū baptizati: et cā uisione b̄nfica p̄uas. Rogemus d̄m.

Fe. iij. post Letare. xij. Martij. Festū b. Gregorij

Stultoz infinitus est numerus. Ecce. j. Euangelium.

Onagesimanona turba stultoz est p̄ncipū/capitū et rectorz reipu. (Daubt narrē/regier narrē/fürst narrē) Qui male et cū maximo dāno p̄p̄ reip. p̄sunt. Quales vtiqz fuerāt p̄ncipes de q̄b in euāgel. audistis: q̄ q̄rebāt Ch̄m vitatē interficere. Quibz illis nō fuit b. Grego. papa/cuius hodie d̄cis festus agitur: q̄ utilis fuit reip. ch̄iane/et q̄si columna ecclē eam sustentans: vñ et p̄gruc de eo legit̄ in eplā/cuius cap. in matutinis legimus: Ecce sacerdos magn⁹ q̄ in vita sua suffulit domū: et in diebz suis corroborauit tēplum. Plane colūna fuit ecclē: et nō simplex/sed ignea: qualis fuit colūna reducēs p̄plm̄ Israel de Egypto: de qua legit̄ Sap. x. iij. Ignis ardētē colūnā habuerūt ducē. Vere ardētē p̄pter zeluz quē habuit. In signū huius/et colūna lucis p̄fulgida a celo depēdēs sup locū in q̄ latitabat cū fugisset apparuit/et eum p̄didit: vñ et abvniuerso p̄plo caput/trabebat/et summ⁹ p̄tifer p̄secrabat. Pulchra sup his ponit Holkot de rectoribz: et possz inde fieri aptissim⁹ sermo de sc̄to Gregorio sub typo colūne. Utinā tales nobis p̄ncipes in vtroqz statu essent: melius respu. ageret: sed nō est ita. Sunt multi fatui q̄. vñ. nolis p̄nt̄ dinosci:

Prima nola est: semetipm̄ nō regere p̄ mūdiciā. Tunc reges alios/si rō r̄erit te. Qui sibi malus/nemini bon⁹. O rex si regis/rege ter: vel eris sine re rex. Ignis si calefacere d̄z fornacē et stubā/vt p̄us in se calidus sit necesse est. Cū glacie nemo calefacit: h̄ ē regimē et d̄n̄tum: qd̄ p̄ mū ē et optimū/sed rar. Precipiū (inqt̄ Sene.) in rebz humanis est: nō classibz maria p̄p̄lesse: nō terras vel ignota querere: sed aio vidisse/q̄ nulla maior victoria q̄ vitia domasse. Innumerabiles sunt q̄ vires/q̄

Turba, XCIX XXXII

populos habuerunt in potestate: paucissimi q̄ se. Melior est q̄ dñat̄ aīo suo expugnatoze vrbū. Quo bñ reget/ q̄ in se nō rect̄ est: Stomacho infecto z corde/ si mēbra languēt qd̄ mīz: est p̄nceps cor z stomachus cōitat̄. Sole eclipsato stelle si nō lucēt/ qd̄ mīz: z radice corrupta aut mortua/ si folia marcēt /z morient̄ rami/ nemo miret̄. Eccl̄. x. qualis rector ciuitatis zc. Gl̄i putas tātam infectōem ppli esse in oībz vitijs/ qz̄ qz̄ rectores in vtroqz̄ statu sunt adulteri/ crapulosi/ lufiores/ iniusti.

Secūda nola est: subditos nō gubernare p̄ iusticiā. Debz̄ rector subditos suos gubernare: p̄cipue aut̄ z añ oīa suā familiā/ q̄ sibi p̄pinqz̄ est: si em̄ circabos negligēs fuerit/ qualis spes crit de regimine extra neoz̄ subditoz̄. Quo facto/ poterit debito ordine procedere ad alios. Ignis calid̄ p̄mū p̄pinqz̄a sibi calefacit/ z deinde p̄ bec alia: sic ignis in fornace/ eādē calefacit/ z p̄ hāc stubā. h̄ ordo graduū ascēdēdi ad regimen ppli/ p̄ has ptes. s. p̄ monasticā se/ economicā familiā/ z deinde politicā cōitatē regere. Qui aliter regimen sibi vsurpat/ piculose id facit: qz̄ absurdū est q̄ q̄ seipm̄ regere nescit/ regat vel regere p̄sumat familiā: z q̄ familiā regere nescit/ accipe p̄sumat regimē aīaz vel cuiuscūqz̄ cōitatis. Gl̄ide nūc curias p̄ncipū vtriusqz̄/ z aduerte quō familiāz gubernēt. Dñe de^o me^o / q̄s habeāt ep̄i repies calamistratos/ lasciuos: nullū honestū viz/ pbū/ doctū. Q, si sunt/ a sinistris z tergo stare coguntur zc. nihil mīz si cōitatem negligunt.

Tertia nola est: deum p̄ oculis nō habere p̄ obedientiā. Debes tibi o rector mundiciā z castitatē/ carnē vincēdo: subditis iusticiā/ z supiori tuo ac deo obediētā. In huius vultū aspice/ z euz p̄ oculis habeto: vt ad eius nutū z volūtātē cūcta agas in tuo regimine: fm̄ hui^o mādata regas z p̄cepta: qz̄ illa in se recta sunt: tua aut̄ inq̄ntū sūt illis p̄formia. Iusticie dñi recte zc. z iudicia dñi v̄a iustificata in semetipa. Nō ideo de^o p̄cepit nō fornicari qz̄ iustū sit: sed qz̄ p̄cepit/ ideo iustū est. Nō ideo aliqd̄ p̄ceptū ē qz̄ iustū: s; qz̄ p̄ceptū/ ideo est iustū: ex Petro de Eliaco p̄mo sn̄iaz. Sic prudētes faciūt: de q̄bz̄ d̄r: Per me reges regnāt. Nō sic aut̄ fatiū p̄ncipes: tales in nullo fm̄one vides: hui^o gl̄am nō q̄rūt/ s; suā: neqz̄ inter p̄sultandū de regimine reip. de^o p̄ oculis habet̄. Nemo de h̄ facit mentōem/ an sic fieri sit/ cū vel p̄ter legē diuinā: de charitate primi/ de paupibz̄ puidēdis loq̄ est; ridiculū de vitijs extirpādis. Solū de pace tempali z dñio tpali zc. de his illud D̄sec. viij. Ipi regnauerūt: z nō ex me: ideo nō regnāt/ sed errant.

Quarta nola est: sciam z l̄as p̄temnere: peiores iudeis/ q̄ mirabant̄ tñ de doctrina Eb̄i z l̄is eius: z magnificabāt. Brādis z intolerabilis stupēdaqz̄ fatuitas/ immo insania/ l̄as p̄temnere: z neminē doctuz̄ ad regimē admittere: p̄tra mores antiquoz̄ p̄ncipū/ gl̄am/ z vtilitatē z dei mādata. Precipit̄ em̄ Regi Deut. vij. Postqz̄ sederit rex in solio regni sui/ describet sibi Deutronomiū legis: z habebit secū/ legetqz̄ illō

Capitaneorum

B omnibus diebus vite sue etc. non fabulas. Quis enim legem fuit quis regere debet nesciens scripturam et alios regere: utique neque viam neque terminum nosset ad quem dirigeret/neque media per quam. Gradus est vilitas et ignominia rectorum/literas ignorare. Recitat Theodorus rex Romanorum regem Francie literis adhortatum fuisse/ut filios suos institui faceret in liberalibus disciplinis dicens: quod rex illiteratus est quasi asinus coronatus. Grade demum periculum imminet/sicut ait Petrus Ravennas regi illiterato: princeps inquit sine literis est navis sine remige/et avis sine pedibus. Non tales fuerunt antiquorum principes. Theodosius per diebus armis/et per noctem libris incubebat. Pbiladelphus rex Egypti libris haberet viginti milia librorum: de consilio in Demetrii prescripti bibliotheca sive misit ad Iudeos ad beatam legem dei: et transferretur. Justinianus leges condidit et summarum/codicem veterum et digestum: et leges Romanorum abbreviavit. Et Julius Cesar per strenuus in armis fuerit et in literis docet per meritum suum quod per scripsit de Gallico bello.

Quinta nola est. sine sanguine et nobilitate eligere. Signum magne fatuitatis est eos perficere/qui sanguine aut nobilitate clari sunt/peremptis perbis et prudentibus viris. Hac fatuitate omnes Alemannia peripue plena: in qua in episcopos non qui doctiores aut scitiores sunt: neque in consules qui prudentiores/ sed qui nobiliores/ vel de per genere/ (ut aiunt) sunt stulti/ stolidi/ viri osi eliguntur. Non sic apud veteres: dixit Ieremias. Moysi Ero. x. viii. Provide de omni plebe viros sapientes et timidos deum/ in quibus sit veritas: et qui oderint avaritiam: et constituat ex eis tribunos etc. Nota de omni plebe: non solum ex nobilibus etc. Nota sapientes etc. non bonos socios etc. Sic et apud Romanos per suetum fuit/ sicut de Tullo Hostilio refert Valerius: quod in cunabulis accepit agreste tugurium: eiusdem adolescentia in pecore pascebat/ do fuit occupata. Validior etas imperium Romanum rexit et duplicavit: senectus in altissimo maiestatis fastigio fulsit: hunc non generis nobilitas/ vel sanguinis per puritas: sed animi perbitas crexit: ideo bene rexit. Et in christianitate nostra ab initio eligebantur de communi plebe/ et omnium consensu qui sanctiores inveniebantur. Inde et Severus qui opera mulierum solebat facere/ electus est iudicio spiritus sancti etc. Nunc autem ad regimen esse corporale et spirituale eliguntur iuvenes/ ignorantes/ voluptuosi/ indocti/ causa sanguinis nobilitatis/ bone societatis etc.

Sexta nola est: qui sua sunt querere. Et quis ex principibus est qui immunitus sit ab hac nola: Omnes querunt que sua sunt: nemo que Christi: omnes ad suum sacrum: nemo per partem his qui longe sunt/ aut sub alterius iurisdictione: omnes tacent: aspiciunt tam deum quo partes suas non arserit. Sed quid erit: fit eis eadem quod bobus/ qui assumpsit lupus sine oratione: neque sibi invicem erat auxilio etc. Et de in spe. Brandt. Quilibet se subtrahere ab obedientia et ymone regni Romanorum mittit: qui fit ut diminuat nostra potentia: quod per subtractionem lignorum ab igne/ tandem totus perbit ignis. Non deberet querere nisi bonum recipere rector: ob hoc enim electus

Turba. XCIX XXXII

est: et suum habet stipendium: non deberet ultra querere.

Septima nola est: vitia non extirpare/sed dissimulare. Hoc per totum or-
bem est: et credo causa omnium malorum/et quod toties victi sumus a Turco: pec-
catum enim si consideremus/certa fuit casus multorum exercituum causa. Videamus
Quid quodso Absolone cum suo exercitu interemit: supbia plane/in
gratitudo/et diuandi libido. ij. Reg. xvij. Quid Senacherib: Et quid
Benadab capi/et exercitum eius fugari fecit: blasphemiam et supbia: et propter
eadem causam Senacherib fugatus a propriis filiis occidit/exercitum eius ab an-
gelo occiso. iij. Reg. iij. Quid fecit corruerit exercitum Haij: plane propter
Achob peccatum: quod occulte habuit rem sibi non debitam. Josue. vij. Et quid
Achab corruerit: quod occidit Naboth: et iniuste eius adquisitum vineam. ij. Reg.
xvi. Quid Sason/Salomonem/et fere totam tribum Benjamin cadere fe-
cit: luxuria. Propter luxuriam enim fuit fere tota tribus Benjamin destru-
cta: et ex alijs corruerunt quadraginta milia in bello. Judi. xix. et xx. Et pro-
pter huiusmodi peccatum Sanson corruerit. Judic. xvi. Et Salomoni aduersa-
rij suscitant in bellum: a filiis etiam suis magna pars sui regni perdit. ij. Reg.
xv. Quid propterea Pharaonem cum exercitu suo submersit: crudelitas. Ex
odi. xij. Quid exercitum Nabuchodonosor fugauit: et Olofernis ca-
put amputauit: gula et ebrietas. Judith. xij. Tur Saul cum toto exer-
citu suo interijt: infidelitas in causa: nam Saul infidelis consuluit phis-
tonissam/et in crastino interijt cum toto exercitu suo. ij. Reg. xvij. Quid
rursus principes suspendit: negligentia in custodiendo populos. Numeri
xxv. Quid populum qui erat cum Machabeo destruxit: peccatum. ij. Mach.
xij. Si propter hec vitia iam enumerata/qua tunc reprobantur in principibus et
exercitibus et populis/exercitus corruerunt: quod mirum: si etiam modo propter ea-
dem vitia/qua similiter in talibus reperiuntur/et magis quam in illis/corrumus co-
ram facie Turci et aliorum hostium. Ecce hodie viuunt principes negli-
gentes/et populi peccantes. Viuit et Saul infidelis non confidens et que-
rens phitonissas superstitionesque. Viuit gulosus et ebriosus Olofernes
omnia plena sunt crapulis usque ad nauseam/et ut per nares exeat. Viuit
Pharao crudelis/pauperes torquens pro potentiam/nullam admini-
strans iusticiam. Duri Jeroboam non rodentes/sed deglubentes gre-
gem. Viuit adhuc Sanson et Salomon luxuriosi: non est qui se a ca-
lore eius abscondat: nobiles enim et ignobiles luxuriosissimi sunt.
Modo enim est pauper Sanson in mola illo peccato excecatus: et
nobilis Salomon in throno illo peccato infatuatus. Nec deest A-
mon incestuosus. ij. Regum. xij. Nec Zodoma et Homorra extincta
est (psuch pudor.) Viuit adhuc Achob et Achab: pauci plane sunt
modo/qui non habeant plus et frequentius de alieno/per furtum vel
vsuram et huiusmodi/quam ille miser Achob. Qui non etiam pluries
committant homicidia/male acquirant/quam Achab. Quid ergo mi-
rum si hoies cadant. Viuit adhuc eadem Nabuchodonosor superbia. Da-

Adulatorum

S nichil. v. Absolon supb et patri ingratus. Benadab cū Senacherib blasphemus: nō solū semel/ vt ille legit fuisse. Quid igit̃ mīz si cadim⁹ cecidim⁹ / et eadem⁹ corā inimicis nostris: sicut p̃decessores nostri ceciderūt: cū eisdē vitijs et grauiorib⁹ pluribusq; implicati sim⁹. Et qđ igit̃ agemus: Emēdemus nos ipos: qđ si factū nō fuerit/ timeo plagas dī nō cessaturas/ q̃usq; in seruitutē turco et inimicis nostris redacti fuerimus. Provideat sibi interim vnusquisq; oret/ humiliet se coram dño deo/ vt saluus fiat in nouissimis: dicat: Da p̃cezz dñe in dieb⁹ nostris/ quia. zc. Rogemus dñm.

Feria. iiii. post Letare. xiiij. Martij.

Stulorū infinitus est numerus. Eccl. i. Euāgelium.

Antesima turba stulorū est adulatorū/ p̃cipue aulicorū (hoff narrē) q̃ irrōnabilr laudant. Nam qđ de bono et bona intentone/ cū alijs circūstantijs debitis aliquem laudat/ nō est sub hac turba: sed indifferēter laudātes quēlibet de qlibet zc.

Isti noiant multis noib⁹ (den falwen hengst streichen/ kautzen streichen/ kreidē streicher/ seder leser/ schmeichler. Videamus p̃mo qđ no lis dinoscantur.

Prima nola est: laudare de malo/ pctō scz: de quo P̃s. Laudat̃ peccator in desiderijs zc. Ue qđ dicitis malum bonū. Esa. v.

Secūda nola est: laudare de incerto. Eccl. xviii. Ante sermonem nō laudes viz. Et Eccl. ix. Nō laudes viz in specie sua.

S Tertia nola est: laudare p̃bilitatē/ eum videlz de quo timeri p̃t/ ne humana laude ad inanē glām p̃uocet. Uñ Eccl. xi. Ante mortē non laudes hominem.

Quarta nola est: adulari vt fraudulēter noceat/ vel corpāl̃r vel spūa liter/ vt ei furet/ vxorē stupret zc. Prouerb. xxvij. Meliora sunt vulnēra diligētis/ q̃ fraudulēta odientis oscula.

Quinta nola est: velle placere in malo. Sexta est: velle placere p̃pter inanem glām. Septima nola est: velle placere p̃pter lucz p̃sequēdū/ vel cuitādū malū. Possz addi puula nola: adulari ex sola auditate delectādi alios. Ne nōle empte in officina sc̃i Tho. ij. q. cxvij. ar. j. z. ij. Si placet vide de h̃ Alexandz de Ales pte. ij. z Antho. z Berfo. de differētia pctōz. Queris sc̃do: z vbi bi adulatores (lob narrē/ oder kautzen streicher) repiunt̃ maxime: Rñdeo fm Joā. in Poliera. li. iij. q̃ vbiq; repiunt̃: maxime in curijs p̃ncipū: vñ apte ponit̃ coz turba p̃ turbā p̃ncipū (houpt narren) Et apte hodierno euāgelio: in quo phari sei adulati sunt ceco et parētib⁹ eius/ p̃ h̃ eos ad malū inducere volētes. Locū hūc natiūū adulatorū/ notauit David in P̃s. Edidit terra coz ranas/ in penētralib⁹ regū ipoz. Fuit plaga in Egipto/ q̃ terra ranas ebulliebat: z nimiz hec plaga loquaciū ranaz inuasit maxime p̃ncetra